

בס"ד, י"ד שבט התשפ"ו

מנחות כ"א – דברים שלא נמלחים, דם מבושל, דינים והנאה מהמלח

שאלות:

1. ירמי כהן זכה פעם ראשונה להקטיר קטורת, הוא לא בטוח, האם הוא צריך למלוח אותה?

דברים שלא נמלחים...המשך

בברייתא בדף הקודם למדנו שעצים ודם לא זקוקים למלח, וביתר פירוט (מהלימוד של כלל ופרט וכלל) למדנו שרק עצים לא דומים למנחה ולא זקוקים למליחה, למרות שהם נקראים קרבן. מאידך, ראינו שדעת **רבי**, היא זו שעצים נקראים קרבן והוא כן מחייב מליחה. לכן הגמרא שואלת מה בכל זאת לא דומה למנחה, שאותו ממעטים ובשבילו צריך את הלימוד.

- הגמרא אומרת שבמקום עצים צריך לתקן נסכים (יין) שהם לא זקוקים למליחה. הגמרא מביאה ראייה מברייתא שאומרת שגם יין, דם, עצים וקטורת לא טעונים מלח.
- הגמרא שואלת כשיטת מי סוברת הברייתא הזו: הרי זה לא מסתדר עם דעת **רבי** (שעצים זקוקים למלח), וגם לא עם דעת **חכמים** (כי כתוב שקטורת לא זקוקה למלח, ולדעת **חכמים** הרי הקטורת נשרפת על עצים ולכן היא צריכה להימלח כמו מנחה).
- לכן, הגמרא מתרצת שהיא כשיטת **רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה**, שדורש דמיון אחר למנחה כעין הפרט: דבר שמקבל טומאה, ועולה לאשים, וישנו על מזבח החיצון. לפי הדרישה זו, קטורת יוצאת (שאינה על מזבח החיצון), וכן עצים (שאינם מקבלים טומאה), ודם ויין (שלא עולים לאשים).
- הגמרא שואלת: למה הוצרך הכתוב למעט את הדם ממליחה? הרי דם שמלחו או בישלו – לא עובר עליו (על אכילתו), כי יצא מתורת דם (**רב יהודה בשם זעירי**). והגמרא מתרצת: שהמיעוט של הדם נצרך, כי לולא המיעוט הייתי חושב שאפשר לשים עליו קצת מלח לשם מצווה (כדין "על כל קרבנך"), ואז הוא לא נהרס ולא יוצא מתורת דם. התורה דורשת את המיעוט כדי ללמד שאפילו מעט מלח לא שמים עליו.

2. נועם אמר שמותר לאכול דם שהתבשל, הוא צודק?

דם קרוש, מבושל ומלוח

- הגמרא דנה בדברי **זעירי** שאמר בשם **רבי חנינא** שדם מבושל לא עוברים עליו באיסור אכילת דם, משום שהוא לא ראוי לכפרה (כמו שעולה מהפסוק שמדבר על איסור אכילת דם).
- **רבא** אמר את המאמר הזה של **רבי חנינא**, ו**אביי** הקשה עליו מברייתא: הקפה (הקריש) את הדם ואכלו – חייב. (הרי הקפאה זה תהליך דומה לבישול שמקריש את הדם). **רבא** תירץ שאם הקפה באור - באש – זה לא הפיך (ומי שאוכל את הדם פטור), ואם הקפה **בחמה** – חוזר להיות נוזלי (וחייב).
- **אביי** הקשה: גם אם הקפה בחמה, הואיל ונדחה – יידחה (ולא חייבים עליו באיסור דם) כמו **שרבי יוחנן השיב לרבי מני**. ו**רבא** שתק.

▪ **אביי** תירץ בעצמו: שההבדל הוא בין סוגי חטאות:

- בחטאות החיצוניות (שדמן ניתן על מזבח החיצון): הדם הקרוש חייב עליו אם נאכל, כי הוא בר לקיחה ונתינה (אפשר לקחת גוש קרוש ולתת על המזבח).
- חטאות הפנימיות (שדמן ניתן בתוך ההיכל): הדם הקרוש פטור עליו אם נאכל, כי הוא דורש טבילה והזאה "וְטָבַל וְהִזָּה" – ודם קרוש לא בר טבילה והזאה. **ורבא** נזכר ש**רב חסדא** גם אמר את החילוק הזה.

○ אבל **רבא** בעצמו אמר: שאפילו בדם חטאות פנימיות – חייב, כי כנגדו ראוי בחטאות החיצונות. **רב פפא** אמר: שלכן, אפילו דם של חמור שקרש ואכלו – חייב, כי כנגדו ראוי בחטאות החיצונות.

○ דם חוצץ לטבילה: **רב גידל** (בשם **זעירי**) אמר: שדם, בין לח ובין יבש – חוצץ לטבילה. והגמרא הקשתה מברייתא שאומרת על חומרים שונים וביניהם דם, שרק יבשים חוצצים. הגמרא תירצה: שזה שנאמר דם לח לא חוצץ, הכוונה לדם שלא סריך (שנמשך ואינו דבוק), אבל דם שסריך (הנדבק ומתחיל להיקרש) – חוצץ.

3. יואל לא זוכר איך סבתא שלו המליחה את הבשר לקדירה, הוא יכול להיעזר בגמרא שלנו?

פרטי דין המליחה

הגמרא ממשיכה לדרוש את הפסוק שראינו בדף הקודם "וְכָל קָרְבָן מִנְחֹתָי בְמֶלַח תִּמְלַח". והברייתא דורשת את הכפילות "בְּמֶלַח תִּמְלַח":

▪ "בְּמֶלַח": ללמד שלא יביא רק מי מלח (מוריס), אלא מלח ממש.

▪ הברייתא שואלת: "יכול תבונה?" ומבררת, **רבה בר עולא** אומר שאולי "תבונה" הכוונה שיתן מלח רב כתבן בטיט **אביי** אומר שזה לא מסתדר עם הלשון, לכן **אביי** מפרש, אולי כבנין? **רבא** דוחה את פירוש הלשון, ולכן **רבא** אומר מלשון תבונה, **ורב אשי מפרש**: יכול ייתן בו טעם כבינה (כמו שבינה נותנת טעם בבן אדם)? תלמוד לומר: "תְּמַלַּח" – שאין בכך צורך,

אלא מביא את האבר, נותן עליו מלח, וחוזר והופכו ונותן עליו שוב מלח, ומעלה למזבח. **אביי** אמר: ככה גם הדין לגבי מליחת בשר לקדירה (מספיק למלוח משני צדדיו להוציא את הדם).

○ הברייתא ממשיכה ללמוד מהמילים "וְלֹא תִשְׁבֵּית מֶלַח" – ללמד שיביא מלח שאינה שובתת (מצויה תמיד, בקיץ ובחורף) – זו מלח סדומית (דקה שמושלכת מהים). אבל מהמילה "תְּקָרִיב" לומדים שאם לא מצא, יכול להביא מלח איסתרוקנית (גסה שנחצבת על ידי בני אדם).

הלימוד הוא תקריב כל שהוא (בין סדומית בין איסתרוקנית), תקריב מכל מקום (אפילו מחוץ לארץ), תקריב אפילו בשבת (כי מליחה היא עבודה הדוחה שבת בקרבן ציבור), ותקריב אפילו בטומאה (בקורבן ציבור).

4. גדליה כהן לא רוצה לתרום מחצית השקל כי הוא כהן, הוא צודק?

האם הכהנים רשאים ליהנות ממלח הקדש?

- הברייתא אומרת: מלח שעל גבי האבר – מועלין בו (כי הוא נחשב חלק מהעולה, כמו שלומדת הברייתא מפסוק), אבל מלח שעל הכבש ובראש המזבח (שבהם ובלשכת המלח היה מלח בבית המקדש, שעל הכבש היו מולחים את האיברים, ובראש המזבח קומץ לבונה ועוד, ובלשכת המלח מולחים את העורות של הקדשים) – אין מועלין בו.
- המשנה במסכת שקלים אומרת שבית דין התנו שהכהנים יהיו רשאים ליהנות ממלח הקדש ועצי הקדש.
- **שמואל** אמר: מותר להם ליהנות רק לקרבנם, אבל לאכילה – לא. הגמרא **מקשה**, הרי מותר לכהנים להשתמש במלח קודש למלוח עורות קדשים (שניתנים להם), אז למה שיהיה אסור להשתמש במלח לצורך אכילת קדשים (חזה, שוק, ושיירי מנחות)
 - הגמרא **מתרצת**: לקרבנם – הכוונה לאכילת קדשיהם. לאכילת חולין – אסור להם להשתמש במלח.
 - חולין מוכנסים לעזרה כדי לאכול אותם יחד עם הקדשים על השובע (כדין "יאכלו", כמו שלומדת הברייתא בתורת כהנים מהכפילות בלשון בפסוק "וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֵאָכְלוּ אֶהָרֶן וּבְנֵיהֶם... יֵאָכְלוּהָ"), אבל מלח של קדשים לא ניתן להם לצורך אותם חולין.
- **רבינא** אמר **לרב אשי**: שהפירוש הראשון שניסינו לומר (שצריך תנאי בית דין שלכהנים מותר להשתמש במלח של הקדש לקרבן שלהם) הוא לא הגיוני, כי אם לקרבנות של ישראל מותר להשתמש במלח של הקדש (על שהגמרא לומדת בהיקש ללחם הפנים), קל וחומר על הקרבנות של כהנים.
- **רב שישא בריה דרב אידי** הסביר, שבכל זאת אפשר לומר שתנאי בית הדין היה שהכהנים יוכלו להשתמש במלח של הקדש לקרבנות שלהם, וזה לפי שיטת **בן בוכרי** במשנה במסכת שקלים. שהעיד שכהן לא חייב לתת מחצית השקל (לשיטתו), אבל הוא יכול להתנדב מרצונו, ובשביל שזה לא יהיה חולין בעזרה הוא מוסר את זה לציבור (**רבן יוחנן בן זכאי** חולק עליו).
- היה מקום לחשוב שמאחר והכהנים לא תורמים מחצית שקל ללשכה, הם לא זכאים להשתמש במלח של הקדש לקרבנותיהם. לכן התנו בית דין שהם יכולים ליהנות מהמלח לצורך קרבנם.